

П. І. Стецюк, Л. І. Данчак

Малий бізнес як пріоритетний напрям розвитку України

Досліджено динаміку розвитку і сучасний стан малого підприємництва в Україні. На основі аналізу літературних джерел та статистичних даних виділено основні проблеми, сформульовані напрями державної економічної політики регулювання і підтримки малого бізнесу, що забезпечили б підвищення ефективності його діяльності.

Ключові слова: малий бізнес, розвиток малого і середнього бізнесу, напрями підтримки малого бізнесу.

Малий та середній бізнес є пріоритетом розвитку будь-якої держави з перехідною економікою, як найбільш динамічний елемент структури народного господарства, що оперативнo реагує на зміни кон'юнктури ринку і надає ринковій економіці необхідної гнучкості. Підвищення конкурентоспроможності української економіки безпосередньо пов'язане з ефективним функціонуванням малого і середнього бізнесу, який на даному етапі демонструє динаміку спаду. Саме тому, політика держави повинна створювати умови для активізації його розвитку, що сприяло б забезпеченню конкуренції, скороченню безробіття, активізації інноваційних процесів та росту ВВП.

Проблемі розвитку малого бізнесу значну увагу приділяють вітчизняні і закордонні вчені: Л. Аллен, Г. Білоус, Є. Бухвальд, З. Варналій, Л. Воротіна, П. Верхан, О. Виноградська, А. Віленський, В. Геєць, П. Гінгстон, А. Дадашев, М. Козоріз, С. Мочерний, Ф. Нек, С. Реверчук, В. Рубе, А. Садеков, Г. Тарасенко, А. Філіпенко, О. Шулуc та ін. В своїх працях розглядають важливість ролі малого і середнього бізнесу в умовах переходу до ринкової економіки, механізм його формування та функціонування, та місце державної економічної політики стосовно регулювання його розвитку. Науковці вважають, що за умов державної політики нейтралітету відносно

© П. І. Стецюк, Л. І. Данчак, 2008.

підприємницьких структур, спрощених дозвільних і реєстраційних процедур для підприємств та безперешкодного входження їх на ринок, ринок сам виступатиме регулятором економіки. У зв'язку з досі високомонополізованою структурою української економіки, яка лише на стадії формування ринкової економіки – це неможливо, тому активізуються дослідження стосовно заходів підвищення ефективності малого бізнесу, в першу чергу, через його підтримку з боку держави.

Метою статті є виявлення причин сповільнення темпів розвитку малих підприємств та формування напрямів державної політики щодо їх усунення.

Світовий досвід і практика господарювання показують, що результати розвитку малого і середнього підприємництва в країнах, які пройшли етап реформування економічних систем, свідчать про те, що мале підприємництво є одним із засобів усунення диспропорцій на окремих товарних ринках, створення додаткових робочих місць і як наслідок скорочення безробіття, розвитку конкуренції, активізації інноваційних процесів, швидкого насичення ринку товарами та послугами. Малі підприємства, за певних умов і при підтримці з боку держави, мають тенденцію до інноваційності, гнучкості і витратоефективності, маючи підприємницький досвід і достатній професійний рівень. Виходячи із наведених даних у табл. 1 можна зробити висновок, що в Україні і стан розвитку і зайнятість в малому бізнесі значно відстає від провідних країн світу.

У 2006 р. в Україні функціонувало 307 398 підприємств малого бізнесу, частка яких склала 85,3% від кількості усіх підприємств. Малі підприємства переважають кількісно, проте показники фінансових результатів їх діяльності є досить низькими. Підприємства, які одержали збиток 34,5% загальної кількості малих підприємств на сума 10276,7 млн. грн., а підприємств, які ж одержали прибуток 65,5% у розмірі 10526,2 млн. грн. [2]. В результаті сальдо від діяльності до оподаткування становить 249,5 млн. грн., що свідчить про велику збитковість малих підприємств і наявні серйозні проблеми у сфері підприємницької діяльності. Особливістю України є досі

високомонополізована структура економіки, яка характеризується ознаками адміністративного і податкового тиску на суб'єкти підприємництва, наявністю негативних тенденцій розвитку малого та середнього бізнесу, впливом капіталів та робочої сили, саме тому мале підприємництво поки що посідає незначне місце.

Таблиця 1

Стан розвитку малого і середнього підприємництва (МСП) у різних країнах світу в 2003 році * [1]

Країна	Кількість МСП, тис.	Кількість МСП на 1000 ос. населення	Зайнято в МСП, млн. ос.	Частка МСП у загальній кількості зайнятих, %	Частка МСП у ВВП, %
Великобританія	2630	46	13,6	49	50 – 53
Німеччина	2290	37	18,5	46	50 – 54
Італія	3920	68	16,8	73	57 – 60
Франція	1980	35	15,2	54	55 – 62
США	19300	74,2	70,2	54	50 – 52
Японія	6450	49,6	39,5	78	52 – 55
Росія	890	5,5	7,5	10,2	10 – 11
Україна	272,7	5,7	2,03	14,4	7,7

* для промислово розвинених країн приводиться інформація по малих і середніх підприємствах (МСП), а для Росії – тільки по малих, оскільки по середніх підприємствах офіційної статистики немає.

Для порівняння у Польщі, країні постсоціалістичного табору, малий бізнес розвивається динамічніше. В основному 99,1% підприємств є приватними. Вони здійснюють активну інноваційну діяльність, зокрема витрати в 2004 р. на неї склали 1021,8 млн. злотих [3]. За рахунок чого лише малими підприємствами промисловості Польщі у 2004 р. порівняно з 2000 р. було досягнуто таких ефектів:

- збільшення асортименту продукції на 35,5%;
- вихід на нові ринки або збільшення частки ринку на 27,8%;
- поліпшення якості продукції на 41,6%;
- збільшення гнучкості продукції на 27,6%;
- збільшення продуктивних можливостей на 27,8%;
- зниження витрат праці на одиницю продукції на 16,1%;
- зниження витрат матеріалів і електроенергії на одиницю продукції на 15,1%;
- зменшення шкідливості для навколишнього середовища і покращення безпеки і гігієни праці на 23,4%;
- виконання наказів, норм і стандартів на 24,4% [3].

В Україні позитивний вплив малих підприємств на економіку щорічно зменшується. Так, якщо у 2000 р. частка продукції малих підприємств у загальних обсягах реалізованої продукції становила 8,1%, то у 2005 р. знизилась до 5,5% і в основному це результат діяльності приватних підприємств (96,1%) (рис. 1) [4].

Приватна власність більш ефективно використовує наявні людські, матеріальні і природні ресурси держави. Проте, у нашій державі малий бізнес стикається з рядом проблем, зокрема:

- незначний або відсутній стартовий капітал і обігові кошти;
- висока орендна плата за приміщення;
- монополізація ринків великими підприємствами;

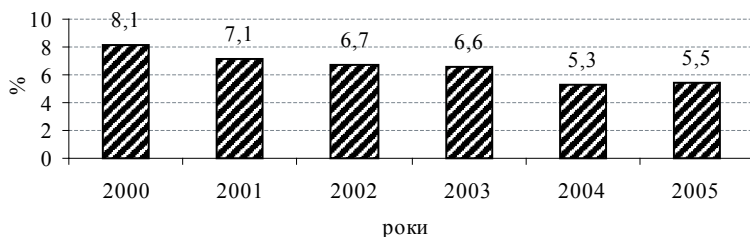

Рис. 1. Частка продукції малих підприємств у загальних обсягах реалізованої продукції у 2000-2005 рр.

- адміністративний і податковий тиск з боку державних установ тощо.

Крім вище наведених проблем є ряд серйозних перешкод для ведення бізнесу, які впливають на діловий клімат в Україні, таких як: політична нестабільність, часто змінюване законодавство, регуляторні процедури і корупція, макроекономічна ситуація, втручання влади в бізнес, не достатньо розвинена інфраструктура. Проведене дослідження Міжнародною Фінансовою Корпорацією за підтримки Європейської комісії у 2005 р. свідчить про зростання кількості і розмірів неофіційних платежів (рис. 2), які в основному здійснювалися в ДПАУ, Пожежний нагляд, Митницю і ін. установи державної влади (рис. 3) [5].

В Україні за умов обмеження фінансових ресурсів саме суб'єкти малого підприємництва, які не вимагають великих стартових капіталів і мають швидкий оборот ресурсів, здатні при певній підтримці найбільш швидко і економічно вигідно вирішувати проблеми демонополізації, стимулювання економічної конкуренції і науково-технічного роз-

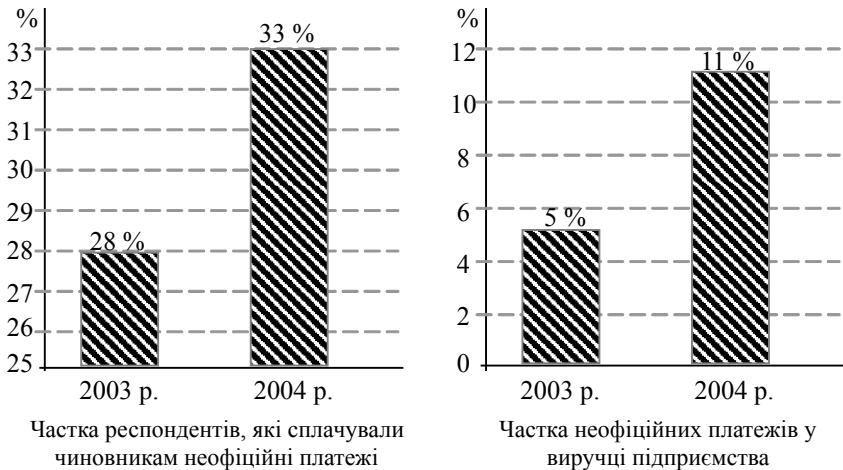

Рис. 2. Кількість і розміри неофіційних платежів чиновникам в Україні у 2003–2004 рр.

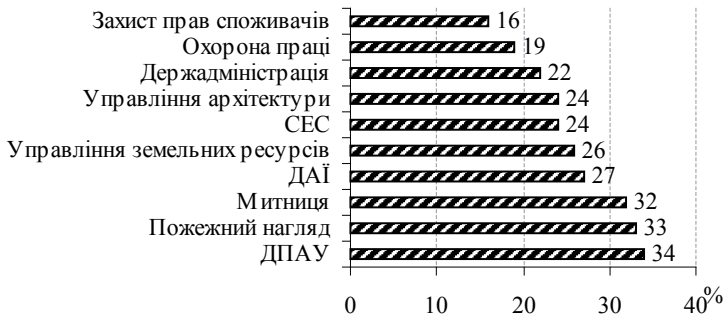

Рис. 3. Частка респондентів, які сплачували неофіційні платежі державним установам в Україні

витуку. На даному етапі, незважаючи на збільшення кількості малих підприємств загалом, спостерігається скорочення кількості тих підприємств, які фактично реалізували продукцію чи надали послуги. Внаслідок чого, за показником середніх витрат всіх малих підприємств на одиницю реалізованої продукції, діяльність малого бізнесу є неефективною. Збільшення виручки від реалізації товарів і послуг у середньому супроводжується зменшенням їх реального обсягу через значну інфляцію споживчих цін і цін виробників. За 2006 р. операційні витрати малого бізнесу з реалізованої продукції (робіт, послуг) склали 95578,6 млн. грн., що перевищило обсяг реалізованої продукції, робіт, послуг (без ПДВ, акцизу) на 5269,6 млн. грн., який становить 90309,0 млн. грн. [2]. Майже 35% малих підприємств, загальною кількістю 124303 підприємства є збитковими, а чистий прибуток підприємств, які його отримали, є незначним – 10526,2 млн. грн. Можна також припустити, що приватний бізнес зменшує показники реальних прибутків або ж здійснює тіньову діяльність для їх приховування, щоб уникнути великих податкових платежів.

На нашу думку, основними напрямками державної політики щодо підтримки малого бізнесу і поступової легалізації тіньового капіталу повинно бути:

- створення відповідної нормативно-правової бази, яка забезпечувала б процес дерегуляції підприємницької діяльності, створювала прозорі умови ведення бізнесу, усувала б корупційні прояви з боку контролюючих органів;
- удосконалення механізмів оподаткування, кредитування та страхування малого бізнесу;
- створення умов для кредитування та залучення інвестицій;
- забезпечення умов для розвитку перспективних форм фінансування малого бізнесу (лізинг, франчайзинг та інші);
- розробка та впровадження механізмів стимулювання підприємств, що здійснюють свою діяльність у пріоритетних напрямках.

Список використаних джерел

1. Хімченко А. М. Розвиток в Україні системи підприємництва: формування малого бізнесу : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / А. М. Хімченко ; Донец. нац. університет. – Донецьк, 2005. – 16 с.
2. Державний комітет статистики // Веб-сайт : www.ukrstat.gov.ua .
3. SAS Statistics Software // Веб-сайт : www.statgov.pl .
4. Статистичний щорічник України за 2005 рік / за ред. О. Г. Осауленко ; Держ. комітет статистики України. – К. : Консультант. 2006. – 581 с.
5. Business environment in Ukraine 2005. International Finance Corporation // Веб-сайт : www.ifc.org/sme_ukraine .

Стецюк П. И., Данчак Л. И. Малый бизнес как приоритетное направление развития Украины.

Исследовано динамику развития и современное состояние предпринимательства в Украине. Исходя из анализа литературных источников и статистических данных определены основные проблемы, сформулированы направления государственной экономической политики регулирования и поддержки малого бизнеса которые способствуют повышению эффективности его деятельности.

Ключевые слова: малый бизнес, развитие малого и среднего бизнеса, направления поддержки малого бизнеса.

Stetsyuk P. I., Danchak L. I. Small business as priority direction of development of Ukraine.

The tendencies of development and present small business in Ukraine are investigated. The analysis of scientific sources and statistic data results in outlining the main problems, as well as in formulating the trends of state economic policy of the promotion and control of small business for increasing of its effective activity.

Key words: small business, development of small and middle business, directions of support of small business.

УДК 347.776.776

І. Ф. Коломієць, С. Л. Оленюк

Антиконкурентні узгоджені дії: економічна складова доведення

Розглядається практика доведення вчинення антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання за допомогою економічного аналізу ситуації на відповідних товарних ринках. Пропонується загальна характеристика законодавчого інституту та ретроспектива законодавчого оформлення антиконкурентних узгоджених дій, а також опис практики доведення різних видів антиконкурентних узгоджених дій в Україні та за кордоном.

Ключові слова: антиконкурентні узгоджені дії, товарні ризики, економічна конкуренція.

«... люди, що продають одне і те саме, рідко зустрічаються, навіть заради сміху чи розваг, але їх розмови звичайно закінчуються зговором проти публіки або яким-небудь планом щодо збільшення цін» [1].

Адам Сміт, шотландський економіст, «Добробут націй»

На даному етапі діяльність у сфері виявлення та припинення такого виду порушень законодавства про захист економічної конкуренції як антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання (далі – антиконкурентні узгоджені дії) є пріоритетною у роботі органів Антимонопольного комітету України.

© І. Ф. Коломієць, С. Л. Оленюк, 2008.